श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट जारी गरिबक्सेको तल लेखिएबमोजिमको अध्यादेशहरू सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छः–

२०३० सालको अध्यादेश नं. ३

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपालप्रतापभास्कर ओजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐरामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रवल गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

राजस्वसम्बन्धी न्याय व्यवस्थामा सुधार गर्न बनेको अध्यादेश

प्रस्तावनाः– सर्वसाधारण जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न राजस्वसम्बन्धी न्याय व्यवस्थामा तत्काल सामयिक सुधार गर्न आवश्यक भएको र हाल राष्ट्रिय पञ्चायतको अधिवेशन नभएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट नेपालको संविधानको धारा ५७ बमोजिम यो अध्यादेश जारी गरिबक्सेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भः– (१) यो अध्यादेशको नाम "राजस्व न्यायाधिकरण अध्यादेश, २०३०" रहेको छ ।

(२) यो अध्यादेशको विस्तार नेपाल अधिराज्य भर हुनेछ ।

(३) यो अध्यादेश २०३१ साल वैशाख १ गतेदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः– विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा–

"न्यायाधिकरण" भन्नाले दफा ३ अन्तर्गत स्थापित राजस्व न्यायाधिकरणलाई सम्झनु पर्छ ।

३. राजस्व न्यायाधिकरणको स्थापना र गठनः– (१) यो अध्यादेश प्रारम्भ भएको मितिदेखि चार वटा राजस्व न्यायाधिकरणहरूको स्थापना हुनेछ ।

(२) प्रत्येक न्यायाधिकरणको इलाका र सदर मुकाम श्री ५ को सरकारले समय समयमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकिदिएबमोजिम हुनछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(३) प्रत्येक न्यायाधिकरणमा देहायबमोजिम श्री ५ को सरकारद्वारा नियुक्त तीन सदस्य रहनेछन् । सोमध्ये कानून सदस्य न्यायाधिकरणको अध्यक्ष हुनेछ र निजको अनुपस्थितिमा राजस्व सदस्यले अध्यक्षता गर्नेछ ।

(क) कानून सदस्य,

(ख) राजस्व सदस्य,

(ग) लेखा सदस्य ।

४. न्यायाधिकरणको सदस्य हुन योग्यताः– न्यायाधिकरणको सदस्य नियुक्त हुनको लागि देहायको योग्यता आवश्यक हुनेछः–

(क) कानून सदस्यको लागि– कानून स्नातक भएको र कानूनको क्षेत्रमा पाँच वर्ष अनुभव प्राप्त गरेको ।

(ख) राजस्व सदस्यको लागि– स्नातक भएको र राजस्व प्रशासनमा तीन वर्ष अनुभव प्राप्त गरेको ।

(ग) लेखा सदस्यको लागि– स्नातक भएको र लेखाको क्षेत्रमा तीन वर्ष अनुभव प्राप्त गरेको ।

५. न्यायाधिकरणको अधिकार क्षेत्रको प्रयोगः– (१) न्यायाधिकरणको अधिकार क्षेत्रको प्रयोग तीनै सदस्यले सामूहिक रूपले गर्नेछन् ।

तर कानून सदस्य र अर्को एक सदस्यको उपस्थिति भएमा मुद्दाको कारवाई किनारा गर्न र कानून सदस्य बाहेक अरू २ सदस्यको उपस्थिति भएमा कारवाई गर्न रोकिने छैन ।

(२) उपदफा (१) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशबमोजिम एक सदस्यको अनुपस्थितिमा कारवाई किनारा गर्दा दुई सदस्यको मतैक्य नभएमा कारवाईको हकमा अध्यक्षता गर्ने सदस्यको रायबमोजिम गर्नु पर्छ र फैसला वा अन्तिम आदेशका हकमा पहिले अनुपस्थिति रहने सदस्य समक्ष पेश गरी निजले समर्थन गरेको राय न्यायाधिकरणको निर्णय हुनेछ ।

(३) तीनै जना सदस्यको उपस्थितिमा कारवाई किनारा गर्दा तीनै जनाको एक मत कायम भएमा सोही राय र सो हुन नसकेमा दुई जनाको बहुमतको राय न्यायाधिकरणको निर्णय मानिनेछ ।

(४) तीनै सदस्यको भिन्नाभिन्नै राय भएमा कारवाईका हकमा अध्यक्षको राय बमोजिम गर्नु पर्छ र फैसला वा अन्तिम आदेशका हकमा क्षेत्रीय अदालतमा साधक जाहेर गर्नु पर्छ र त्यस्मा क्षेत्रीय अदालतको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

(५) उपदफा (२) बमोजिम पहिले अनुपस्थिति रहने सदस्य समक्ष पेश हुँदा तीन राय हुन आएमा पनि उपदफा (४) बमोजिम हुनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६. न्यायाधिकरणको अधिकार क्षेत्रः– (१) राजस्वसम्बन्धी मुद्दामा न्यायाधिकरणको पुनरावेदन र निवेदन सुन्ने अधिकार क्षेत्र यो अध्यादेश र प्रचलित अन्य नेपाल कानूनबमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन सुन्दा न्यायाधिकरणलाई देहायको अधिकार हुनेछ ।

(क) मुद्दाको अन्तिम निर्णय गर्ने,

(ख) मुद्दामा मुख्य ठहरचाउनु पर्ने कुरा खुलाई मुनासिब समय तोकी मुद्दाको लगत कायमै राखी सो विषयमा कारवाई र किनारा गर्न शुरू किनारा गर्ने अड्डा वा अधिकारी छेउ फिर्ता पठाउने ।

(ग) शुरू किनारा गर्ने अड्डा वा अधिकारीले गरेको फैसला वा आदेशलाई सदर, उल्टी वा केही उल्टी गर्ने र सो तल्लो अड्डा वा अधिकारीले गर्न पाउने कारवाई वा निर्णय गर्ने,

(घ) आफैंले बढी प्रमाण बुझ्ने र तल्लो अड्डा वा अधिकारीबाट पनि बुझ्न लगाउने र

(ङ) पक्ष र साक्षी झिकाउने, वयान लिने, प्रमाण बुझ्ने, कागज पत्र दाखिल गराउने र दण्ड सजाय गर्ने समेत प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम अदालतलाई भए सरहको अधिकार प्रयोग गर्ने ।

७. न्यायाधिकरणको फैसला वा अन्तिम आदेश उपर पुनरावेदनः–देहायको कुनै प्रश्नमा प्रत्यक्षतः विवादरहित त्रुटि भई न्यायाधिकरणको निर्णय पूर्ण वा आंशिक रूपमा उल्टिने देखी क्षेत्रीय अदालतले आफू समक्ष पुनरावेदन गर्न अनुमति दिएकोमा मात्र न्यायाधिकरणको फैसला वा अन्तिम आदेश उपर क्षेत्रीय अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

(क) अधिकार क्षेत्रको प्रश्न,

(ख) कानूनको व्याख्याको प्रश्न,

(ग) बुझ्नु पर्ने प्रमाण नबुझेको वा बुझ्न नहुने प्रमाण बुझेको प्रश्न वा

(घ) बाध्यात्मक रूपमा पालन गर्नु पर्ने कार्यविधिसम्बन्धी कानूनको उल्लंघन भएको भन्ने प्रश्न ।

८. पुनरावेदन गर्दा धरौट राख्नु पर्नेः– (१) प्रचलित नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो अध्यादेश अन्तर्गत पुनरावेदन गर्दा कर निर्धारण भएकोमा निर्धारित करको रकम र जरिवाना भएकोमा जरिवानाको रकम र दुबै भएकोमा दुबै रकम कर निर्धारण गर्ने वा जरिबाना गर्ने अधिकृतले तोकिदिएको कार्यालयमा धरौट नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) कर निर्धारण गर्ने अधिकृतले उपयुक्त सम्झेमा उपदफा (१) बमोजिम धरौट राख्नु पर्ने करको रकमको आधी नगदमा धरौट राख्न लगाई आधीका हकमा जेथाजमानी वा माथवर धनजमानी लिन सक्नेछ ।

(३) मुद्दा कारवाई किनारा हुँदा कब्जामा लिइएको वा जफत गरिएको माल वस्तु सडी गली जाने वा त्यसको गुण ह्रास भई मोल घट्न जाने भएमा प्रचलित कानूनबमोजिम लीलाम बिक्री गरी आएको मोल धरौटीमा राखी मुद्दामा ठहरेबमोजिम गर्नु पर्छ । सवारीको साधन वा मेशीनरी सामान भए मोल बापत धरौट जेथाजमानी वा माथवर धनजमानी लिई मालधनी जिम्मा दिन सकिनेछ ।

९. छिन्न बाँकी मुद्दा सर्नेः–(१) यो अध्यादेश प्रारम्भ हुँदा आय र कर अदालतमा दायर भई छिन्न बाँकी रहेको मुद्दा र निवेदनपत्रहरू क्षेत्रीय अदालतमा सर्नेछन् ।

(२) यो अध्यादेश प्रारम्भ हुँदा तत्काल प्रचलित कानूनबमोजिम अञ्चलाधीश वा प्रमुख जिल्ला अधिकारी समक्ष वा अञ्चल अदालतमा दायर रहेको तर यो अध्यादेश प्रारम्भ भएपछि न्यायाधिकरणले हेर्ने व्यवस्था भएका मुद्दा र निवेदनपत्रहरू न्यायाधिकरण-मा सर्नेछन् र तिनमा दफा ७ को व्यवस्था लागू हुनेछ ।

१०. अध्यादेश जारी हुन अगाडि निर्णय भएका मुद्दाहरूः– यो अध्यादेश प्रारम्भ भएको अघिल्लो दिनसम्म तत्काल प्रचलित कानूनबमोजिम–

(क) आय र कर अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने गरी अञ्चलाधीश, प्रमुख जिल्ला अधिकारी, कर अधिकृतहरू वा तोकिएको अधिकारीहरूबाट फैसला वा अन्तिम आदेश भएकोमा प्रचलित कानूनको म्यादभित्र क्षेत्रीय अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

(ख) आय र कर अदालत, अञ्चलाधीश, प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा अञ्चल अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने गरी भंसार अड्डाको हाकिम, अन्तःशुल्क अधिकारी, कर अधिकृतहरू वा तोकिएको अधिकारीहरूबाट फैसला वा अन्तिम आदेश भएको तर यो अध्यादेशबमोजिम न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने मुद्दामा प्रचलित कानूनको म्यादभित्र न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

११. निरीक्षण र निर्देशन दिने अधिकारः– आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रको मुद्दाका सम्बन्धमा न्यायाधिकरणले भंसार अड्डा, अन्तःशुल्क कार्यालय, कर कार्यालयहरूको निरीक्षण गर्न वा तिनबाट आवश्यक विवरण प्राप्त गर्न वा तिनलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

१२. भूमि प्रशासकले शुरू कारवाई र किनारा गर्ने अधिकार क्षेत्रः– (१) आफ्नो इलाकाभित्रको देहायका मुद्दाको शुरू कारवाई र किनारा गर्ने अधिकार क्षेत्र भूमि प्रशासकको हुनेछ

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(क) जग्गा वा तिरो दपोट,

(ख) मालपोतसम्बन्धी

(ग) जिम्दार, तालुकदार, पटवारी वहाली वर्खासी,

(घ) मर्ता पर्ता भई उकास भएको जग्गासम्बन्धी,

(ङ) हाल आवादी र सो सम्बन्धित संधिसर्पन,

(च) जग्गा भोगेको नाताले लागेको रकमसम्बन्धी,

(छ) भूमि प्रशासन कार्यालयसम्बन्धी ठेक्का–पट्टाको नोक्सानी असूल उपर गर्ने विषय र

(ज) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकेको भूमि प्रशासन कार्यालयसम्बन्धी अन्य विषय ।

(२) उपदफा (१) अन्तर्गत भूमि प्रशासकले गरेको निर्णय उपर अञ्चलाधीश समक्ष पुनरावेदन लाग्नेछ र अञ्चलाधीशको निर्णय उपर क्षेत्रीय अदालतले दफा ७ मा व्यवस्था भएबमोजिमको आधारमा पुनरावेदन गर्न अनुमति दिएको मुद्दामा मात्र क्षेत्रीय अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

(३) यस दफामा भूमि प्रशासक वा भूमि प्रशासन कार्यालय भन्नाले भूमि प्रशासन ऐन, २०२४ लागू नभएको ठाउँमा क्रमशः माल अड्डाको हाकिम वा माल अड्डा सम्झनु पर्छ ।

१३. शुरू कारवाई गर्ने अड्डा वा अधिकारीको अधिकारः–(१) दफा १२ र अनुसूचीमा लेखिएका नेपाल ऐन अन्तर्गतका मुद्दामा शुरू कारवाई किनारा गर्ने अड्डा वा अधिकारीलाई पक्ष र साक्षी झिकाउने, बयान लिने, प्रमाण बुझ्ने, कागजपत्र दाखिल गराउने र दण्ड सजाय गर्न समेत प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम अदालतलाई भए सरहको अधिकार हुनेछ ।

(२) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी सो अनुसूचीमा थपघट गर्न सक्नेछ ।

१४. नियम बनाउने अधिकारः– यो अध्यादेशको उद्देश्य पूर्ति गर्नको लागि श्री ५ को सरकारले नियम बनाउन सक्नेछ र त्यस्तो नियम नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गरी लागू गरिनेछ ।

१५. वाधा अड्काउ हटाउने अधिकारः– यो अध्यादेश कार्यान्वित गर्न कुनै वाधा अड्काउ परेमा श्री ५ को सरकारले सो वाधा अड्काउ हटाउनको लागि नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गरी आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यस अध्यादेशमा परे सरह मानिनेछ ।

१६. खारेजी र संशोधनः– (१) आय र कर न्याय व्यवस्था ऐन, २०१६ खारेज गरिएको छ ।

(२) अनुसूचीमा लेखिएको ऐनहरूमा सोही अनुसूचीमा लेखिएबमोजिम संशोधन गरिएको छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची
(दफा १३ र १६ संग)
सम्बन्धित

क्र.सं.	ऐनको संक्षिप्त नाम	संशोधन
१.	अन्तःशुल्क ऐन, २०१५	दफा १३ को सट्टा देहायको दफा १३ राखिएको छः– "१३. पुनरावेदनः– दफा ७ अन्तर्गत तोकिएको अधिकारीले गरेको निर्णय उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"
२.	विर्ता उन्मूलन ऐन, २०१६	दफा ११ को उपदफा (२) को सट्टा देहायको उपदफा (२) राखिएको छः– "(२) कुनै जग्गा उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) वा (ग) बमोजिमको जग्गा हो होइन भन्ने मुद्दा तोकिएको अदालतले हेर्नेछ सो उपर क्षेत्रीय अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"
३.	मनोरञ्जन कर ऐन, २०१७	दफा ५ को उपदफा (३) को सट्टा देहायको उपदफा (३) राखिएको छः– "(३) उपदफा (१) र (२) अन्तर्गत मनोरञ्जन कर अधिकृतले जरिवाना गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"
४.	मादक पदार्थ ऐन, २०१७	दफा १७ ग. को सट्टा देहायको दफा १७ ग. राखिएको छः– "१७ ग. पुनरावेदनः– यो ऐन अन्तर्गत अन्तःशुल्क अधिकारीले गरेको निर्णय उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"
५.	सवारी कर ऐन, २०१८	दफा १३ को उपदफा (१) को सट्टा देहायको उपदफा (१) राखिएको छः– "(१) दफा ९ अन्तर्गत मोटर वा गाडा राखेको वा दफा १० अन्तर्गत जरिवाना गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६. हवाई उडान कर ऐन, २०१८ — दफा ९ को सट्टा देहायको दफा ९ राखिएको छः–

"९. पुनरावेदनः–दफा ८ अन्तर्गत स्थानीय कर अधिकृतले जरिवाना गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"

७. होटेल कर ऐन, २०१८ — दफा ९ को सट्टा देहायको दफा ९ राखिएको छः–

"९. पुनरावेदनः– दफा ८ अन्तर्गत स्थानीय कर अधिकृतले जरिवाना गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"

८. भंसार ऐन, २०१९ — दफा ३७ को सट्टा देहायको दफा ३७ राखिएको छः–

"३७. पुनरावेदनः– यो ऐन अन्तर्गत भंसार अधिकृतले भंसार महसूल निर्धारण गरेको वा दण्ड सजाय गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"

९. घर जग्गा कर ऐन, २०१९ — दफा ९ को सट्टा देहायको दफा ९ राखिएको छः–

"९. पुनरावेदनः– दफा ४, ५, ६ वा ७ अन्तर्गत कर अधिकृतले गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"

१०. विदेशी लगानी कर ऐन, २०१९ — दफा ९ को सट्टा देहायको दफा ९ राखिएको छः–

"९. पुनरावेदनः– दफा ४, ५, ६ वा ७ अन्तर्गत कर अधिकृतले गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधीकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"

११. नेपाल आय कर ऐन, २०१९ — दफा २० को सट्टा देहायको दफा २० राखिएको छः–

"२०. पुनरावेदनः– दफा १०, ११, १४, १५, १६, १७ वा १८ र दफा २४ क. अन्तर्गत कर अधिकृतले गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रकाशित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१२. ठेक्का कर ऐन, २०२३ — दफा ११ को सट्टा देहायको दफा ११ राखिएको छः–

"११. पुनरावेदनः– यो ऐन अन्तर्गत कर अधिकृतले कर निर्धारण गरेको वा एक सय रूपैयाँभन्दा बढी जरिवाना गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ।"

१३. घरजग्गा बहाल कर ऐन, २०२३ — दफा १६ को सट्टा देहायको दफा १६ राखिएको छः–

"१६. पुनरावेदनः- यो ऐन अन्तर्गत कर अधिकृतले कर निर्धारण गरेको वा एक सय रूपैयाँभन्दा बढी जरिवाना गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ।"

१४. पानी कर ऐन, २०२३ — दफा ११ को सट्टा देहायको दफा ११ राखिएको छः–

"११. पुनरावेदनः– दफा ३० अन्तर्गत तोकिएको अधिकारीले सजाय गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ।"

१५. बिक्री कर ऐन, २०२३ — दफा २२ को सट्टा देहायको दफा २२ राखिएको छः–

"२२. पुनरावेदनः– यो ऐन अन्तर्गत कर अधिकृतले कर निर्धारण गरेको वा एक सय रूपैयाँभन्दा बढी जरिवाना गरेको आदेश उपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ।"

लालमोहर सदर मिति– २०३०।१२।२०।३

आज्ञाले–
चूडामणिराज सिंह मल्ल
श्री ५ को सरकारको सचिव

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।